

Digitales Brandenburg

hosted by **Universitätsbibliothek Potsdam**

Sefer Yeri'at Shelomoh ...

Pappenheimer, Salomon Seligmann

המלש, מיהנפפ

Dyhernfurth, [5]571 [1810/11]

טמ העירי

urn:nbn:de:kobv:517-vlib-8834

יריעות שלמה חלק ג יריעה מא

מוש ראונו שאלו ראים פשט מתנועע והארץ שוקטת
 ויקרא אותה אדמה ע"ס השגתנו אותה במצב הדומיה
 והשקטתה וכענין כל שאר קריאת שמות שאין לנו
 קוראין שם לדבר כפי מה שהוא בעצם כ"א כפי מה
 שהוא באיכות שאנו מרגישים ממנו בחוש (עיין בהקדמ')
 והאופן הב' של דומיה ושקטת הארץ שעליה תקרא
 הארץ אדמה . היינו שהיא גשם דומם אין בה תנועת
 הצמיחה כמו שיש לכל שאר הגשמים מתחת השמים
 כגון הצ"ח הצמחים והמחיות שכולם יש בהם כח
 הצמיחה שאפי' האבנים והסלעים שבארץ הם צומחים
 ונדלים ומתרכים כשאר מחיות שבארץ לא שזייתם
 נמשך זמן רב ולא ניכר צמיחת הדברים הרכים כגון
 הצ"ח וצמחי שדה שמתהרס לצמח . אבל האדמה
 עצמה דהיינו החלק העפרוי שבארץ המורכב מחול
 ועפר אין בו כח צמיחה כל עיקר שהוא רק מעלה
 צמחים והוא עצמו אינו צומח :

ולא ידוקא כל דבור הארץ כולו כי גם חלק ממנו
 יקרא ארץ ואדמה . כמו ארץ מצרים .
 ארץ ישראל אדמת מצרים אדמת ישראל . והיינו מדינה .
 וגם על חלק קטן מן המדינה יכול שם ארץ ואדמה
 כמו בעוד כבוד ארץ . קנה אותנו ואת אדמתנו
 כלחם . וזה דוקא כשהחלק עדיין מחובר לקרקע אבל
 על חלק עפר ההלוש מן הקרקע לא יצדק שם ארץ
 כ"א שם אדמה כמ"ס מוצח אדמה תעשה לי . ואדמה
 על ראשו . אבל לא יצדק לומר מוצח ארץ תעשה לי
 וארץ על ראשו . והטעם כי לפי מה שהגתם ארץ
 בצמיחת הגורה המרוצלת שיש לכדור הארץ כמבואר
 לעיל כבר לא יתכן לקרא לחלק קטן ממנו בשם ארץ
 רק בזמן שהוא מחובר עם הגורה היא והוא עם שאר
 הכדור עושים יחד צורת הארץ ולא בזמן שהוא חלוש
 שעי' שנתלש נעשה גשם בפ"ע והפסיד כגוי הארציות
 והגורה הרצונה . משא"כ בשם אדמה שהונח ג"כ לפי
 איכות האדמה שאין לה תנועה צמחית זה לודק ג"כ
 על חלק אדמה החלוש שעדיין נשאר עליו האיכות
 שהוא שאינו צומח כמו שהוא בכל האדמה כולה . עיין
 לקמן שאור עפר :

יריעה מט

עפר . אבק . אפר . דשן . מורים דרך
 כלל על קצוץ

ודבריו קטנים דקים שקטנים כ"כ עד שכמעט אין
 הראיה שולעת על אחד הנפרד מן הקצוץ (שטויב)
 והנה ע"כ ההבדל הכללי יש הבדל בין עפר ואבק ובין
 אפר ודשן . שמות עפר ואבק הנחתם הראשונה על
 אותן החלקים הדקים שהאדמה מורכבת מהם שאם
 נסיר מן האדמה כל מה שיש בה מן האבנים והסלעים
 והמחיות והשדפים השזניים ומיני המלח ומיני החול
 ישאר בה עוד חומר אחד המורכב מחלקים הדקים
 האלה שאפי' האש אין שולט בהם והם מדובקים יחד
 כשהם לחים אבל כשהם יבשים יתפוררו ויהיו נקמח .
 וכל מקום שנאמר עפר ואבק פתח מורה תמיד על
 אלה החלקים הדקים העפריים . כמו ועפר האכל
 כל ימי חיך . כי עפר אלה ואל עפר תשוב . מטר
 ארצך אבק ועפר (דברי' ב"ח כ"ד) . משפעת סוסיו
 יכסך אבק (יחזקאל כ"ו י') . ושמות אפר ודשן
 מורים בהנחה ראשונה על אותן החלקים הדקים
 הנשארים מן הגשם לאחר שנסרק (אששע) כמו את
 אפר הפרה (במדבר י"ט ט') כי אפר כלחם אכלתי
 (תלים ק"ב י') . והרים את הדשן אשר תאכל האש
 (ויקרא ו' ג') . הפגרים והדשן (ירמי' ל"א ל"ט) :
 וההבדל הפרטי בין עפר ואבק . כי שם עפר
 מורה על חלקים ששם קטנותם ודקותם
 הם עדיין גסים כ"כ שאפשר להרגיש בין האצבעות
 (שטויב) . ושם אבק מורה על חלקים הקלושים
 כ"כ עד שאפי' בין האצבעות לא יורגשו שמחת עוצם
 דקותם הן נכנסות בחריצים של עור האצבעות ולא
 יורגשו ומתוך כך במוש האצבעות בזולת שיהיו סך
 מרובה והם נקראו אבק (סודר) וכעין שראת בקצח
 חטין דק שאם האדם טובל בו אצבעותיו וחוזר ומושכס
 ומוללס זה בזה אינו מרגיש ציניהם כל מאומה ואפי' כ
 כשיסתכל בהם יחלש צבועים מקומם . והו נקרא
 אבק . ושם אבק בך . שהוראתו על התרוקנות
 והתמזות הדבר מכל מה שיש בו אפי' מכל מה שהוא
 יותר דק וקלוש כמו הבוק תבוק הארץ (ישעי' כ"ד
 ג') . בוקה ומבוקה (נחום ב' י"א) (עיין שרשים
 שרש בך) :

שם כש"א אין מכסין לא בעפר וכה"א מנינו אשר שקרוי עכר . וב"ש עפר שרפה אקרי עפר סתמא דהיינו עפר קרקע לא אקרי :

יריעה נ

אבן . סלע . צור . חלמיש . מורים בשחוף על מין גשם

קשה מחלח ברייתו וכשהוא באש אינו נשרף לאשר כעץ גם אינו מתמוגג כמתכת אך הוא נימוח ומתפורר לחלקים אפריים ומשתנה קצת במראהו (שטיין) . וההבדל כי שם אבן שם הסוג של כל דבר קשה שיש בו כל המדות שזכרו כאן . כי גם הצור והסלע והחלמיש יקראו אבן ע"ל הכלל . גם אין הפרש בין אבני השדה ובין אבני יקר ואבני שיש הכל יקרא אבן . כמו אבני שהם ואבני מלואים . ובלשון מושאל יקרא הברד הגדול ג"כ אבן כמו אבני ברד (יהוש' י' י"א) . ואבני אלגזים (יחזקאל ל"ח כ"ג) והוא הברד היותר גדול וע"ש שדומה לאבן נקרא אבן . ושם אבן בין לשון בנין . כי רוב האבנים אבני השדה והסלעים ורוב תשמישן שלוקחין אותם לבנין אמר ומהי להם הלבנה לאבן (בראשית י' א' ג') דהיינו במקום אבן הנצרך לבנין . והיתה לפ"ז החלת הנחת שם אבן על האבנים הפשוטים כגון אבני השדה המצויים ביותר ושדוב תשמישם לבנין . ובשחוף השם קראו אח"כ כל דבר קשה שיש לו התדמות ואיכות כאיכות אבני שדה כגון אבנים היקרות ואבני שיש וברד כשם אבן :

והנה רוב אבני השדה מורכבות מן חול ועפר ונקראים אבני חול (ואגד שטיין) שמשמשים מהם לאבני הרמים למשקוף ומוזוזות ולשאר תשמישים בבנין . והם לפי הרכבתם זאת נוחות להישבר ולהתפוצץ ע"י הכאת הפטיש ובשעת שיתפוצצו אין חלקיהם נחזים למרחוק לפי שאין חלקי הרכבתם אדוקים כ"כ בחוזק שהם שני מינים חול ועפר שנטרדי זה מזה בקלות שע"י שהם רכים מוכשרות ג"כ ביותר לחבוב בהם אומיות ושאר נורות : ויש שוב מין אחר של אבנים שאין בהם הרכבת חול ועפר אך יש בהם איכות סידיי (קאלק ארטיג) ונקראים אבני סיד (קאלק שטיינע) שאם יושרפו באש יעשה מהם סיד . והם אותן האבנים שיש להם מראה לבנה ומרובעים כשיחולצו מן המחלב וכששורפין אותן בכבשן

חלקי הרכבתו מתפוררים מכת האש קצתם עולים למעלה באויר מנוד עונם קלותם והוא העשן . וקצתם נשארים למטה מחמת כובדם והוא האפר . ושם דישן מורה על החלקים הדקים השמיים שנשארו אחר שרפת מין גשם שיש בו שמוניות והו נקרא דשן (פעטטאשע) והוא ענין כל דשן הנזכר אלל הקרבנות שכל ב"ח יש בו שמוניות כמו והרים את הדשן אשר האכל האש את העלה . (ויקרא ו' ג') שהוא הנשאר מן הקרבנות הגשרפות ע"ג המזבח שהי' חותה מן המאכלות הפנימיות והיינו האפר הנשאר מן הקרבנות ולא מן האפר הנשאר מן העניים שנמטרכה . אלא טיה שאמר ודשנו את המזבח (במדבר ד' י"ג) כולל את הדשן והאפר ביחד שהי' לריך לסלק הכל בשעת המסעות שלא יתענף הבדל שהיו מכסין בו את המזבח ומשום קצור לשון נקש חד מנייהו . ושם דשן מוש"ל מן דשן המורה בהנחה ראשונה על השמוניות כמו ואכל ושבע ודשן . דשנת בשמן ראשי (עין בשרשים שרש דש) .

אולם . כל מה שדברנו כאן בהוראת השמות שזכרו היינו רק לפי הוראתם הראשונה . אמנם בדרך מושאל יקראו דברים הדקים אע"פ שאינם עפר ארץ ג"כ כשם עפר כמו ועפרות זהב לו (איוב כ"ח ו') שזהו לעפר ארץ בבחינת הקטנות . וכן יקרא עפר מה שהי' להקראות אבן כמו ואכת אתו טחון היטב עד אשר דק לעפר (דברי ט' כ"א) שהנחת טחון היטב הוא דק כאבן . גם יקרא עפר מה שהי' ראוי לקרות אפר ממה שהוא מדבר הנשרף כמו ואשליך את עפרו (שם) וישרפם מחוץ לירושלים וישא את עפרם בית אל (מ"ב כ"ג ד') . ה'זרה וישרף אותה וישלך את עפרה (שם שם ו') ויקרא ג"כ עפר מה שהי' לקראות דשן כשהוא משרפת דבר של שמוניות כמו מעפר שרכת החטאת (במדבר י"ט י"ז) . שוב יקרא אבן אע"פ שאינו אבן ארץ . כמו אבנת רובל (שה"ש ג' ו') . שוב יקרא אשר מה שהי' להקראות דשן כמו את אשר הפרי (במדבר י"ט ט') .

זה שאמרנו כאן שסתם עפר בהנחה ראשונה הוא דוקא עפר ארץ . וכן מה שאמרנו שגם אפר נקרא עפר הוא ענין מה שאמרו בש"ס (מולין פ"ח סוטה ע"ז) ושפך את דמו וכסהו בעפר (ויקרא י"ז י"ג) אין לי אלא בעפר (כלומר עפר ארץ) מנין לרבות זבל וחול הדק שחיקת אבנים ונעורת וסיד ומרסית וכו' ועוד